

Herczegh Judit: Esettanulmány Franciaország kulturális intézményrendszeréről és kulturális fogyasztásáról

Az Európai Unió tagállamai egyaránt küzdenek a globalizációs hatásokkal nem csupán a gazdaság, de a kultúra területén is. Ugyanakkor az egyes országok kulturális fogyasztását, szabályozásait számos történeti, gazdasági, ideológiai aspektus határozza meg, sok esetben a szomszédos államok is eltérő képet tudnak mutatni nagyság, fogyasztás, finanszírozás szempontjából. Kutatásunkban a kultúrrégiók eltérő sajátos motívumait vizsgáljuk. Jelen tanulmányunkban Franciaország sajátosságait, kulturális intézményrendszerének felépítését, a kultúrára gyakorolt történelmi és gazdasági hatásokat kívánjuk feltérképezni.

Az Európai Unió felismerte a kulturális ágazatokban rejlő gazdasági potenciált, amely arra ösztönzi az egyes tagországok kormányait, hogy egyre magasabb szinten fektessenek be a kultúra fenntartásába, új finanszírozási forrásokat teremtsenek, valamint a lakossági fogyasztást is ösztönözzék.

„A gazdasági növekedés nem kerülte el az Európai Unió kulturális szféráját. Egyre több állami tulajdonban lévő kulturális intézmény működik sikeresen, nő a kulturális területen dolgozók száma, az ezen a területen megvalósuló beruházások és az emberi tőkébe történő „befektetések” aránya. A tagállamok felismerik, hogy a kulturális értékek megőrzésével, a kulturális sokszínűség kialakításával olyan feltételeket teremtenek, melyek nemzetgazdasági szinten is növekedésösztönző hatásúak.” (Tóth 2008:127)

Franciaország 1958.január 1. óta Európai Uniós tagállam, 638.475 km² területével és 68.070.697 főnyi lakosával (2023)a Nyugat Európai kultúrrégióhoz tartozik. A népsűrűség 119 fő/km. (https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/france_hu)

Államformáját tekintve Franciaország félpreszidenciális köztársaság, ahol a hivatalos nyelv a francia, a hivatalos fizető eszköz pedig az 1999. január 1-i euroövezeti csatlakozás óta az euró. A kormányfő a miniszterelnök, akit a közvetlen szavazással megválasztott államfő, az elnök nevez ki. Jelenleg ezt a tisztséget 2024. január 1-e óta Gabriel Attal volt oktatási miniszter tölti be Emanuel Macron államfő kérésére. Franciaország egy főre jutó GDP-je megegyezik az uniós átlaggal, 35.500

euró. Ez az érték Franciaország számára a 11. helyet biztosítja az uniós országok között, és az EU teljes GDP-jének 17,2%-át termeli meg. (https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/france_hu)

Franciaország területét 18 közigazgatási régió – 13 kontinentális és 5 tengerentúli régió – alkotja. Mind az 5 tengerentúli régió, valamint a karib-tengeri francia közösség, Saint-Martin is az EU részét képezi (legkülső régió jogállással). Franciaország egyik városa, Strasbourg az európai uniós intézmények három hivatalos székhelyeinek egyike. (https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/france_hu)

„Franciaország gazdasági, politikai és kulturális szempontból is mindig Európa vezető nagyhatalmai közé tartozott. Az Európai Unió létrejöttétől kezdve rendre azt az ellenpólust testesítette meg, mely a laissez faire gazdasági szemlélettel szemben az állam közvetlen szerepvállalását jelentette etatista szemléletmódjával. Ennek legtipikusabb példája a jóléti állam helyi típusa. Franciául a jóléti államot „gondviselő államnak” nevezik. A rendszer alapja az úgynevezett intézményesített kompromisszum, amelyhez a lakosság és egyes csoportjai hozzáigazítják a magatartásukat és stratégiájukat, s amelynek alapelvei hosszabb távon maradnak érvényesek. Az így kialakuló elvek és szabályok különösen ellenállónak mutatkoznak a társadalmi- és politikai változásokkal szemben, és döntő befolyást gyakorolnak az állami beavatkozások dinamikájára” (Nagy1998:457).

A kultúrfinanszírozás történeti alapjai, ideológiai szegmensei

„Franciaország jelenleg is érvényben lévő intézményesített kompromisszumokra épülő intézményi rendszere a Nagy Francia Forradalomtól eredeztethető” (Tóth 2012:50)

Franciaország jelenlegi kulturális szabályozásának és intézményrendszerének alapjai és irányelvei a II. Világháborút követően kerültek lefektetésre (Compendium 2024).

Franciaországban a kultúrpolitikáért felelős minisztérium neve jelenleg Kulturális és Kommunikációs Minisztérium. A minisztérium múltjának és történetének feldolgozására 1993-ban külön bizottságot hoztak létre: Comité d'histoire du ministère de la Culture. A bizottság kultúra kutatókból, szakértőkből és kultúrpolitikai tisztviselőkből áll, és különböző rendezvényeket szervez a kultúrpolitikával kapcsolatos történelmi ismeretek népszerűsítése és terjesztése érdekében (Compendium 2024).

„Kulturális szempontból a II. Világháborút követő időszakban az első áttörést Malraux francia író kulturális miniszterré történő kinevezése jelentette. Az ő minisztersége alatt kezdődött meg a francia kultúrafinanszírozás átalakítása. Ennek legfőbb kiváltó oka az ország Párizs-központúsága volt. A vidéki kulturális élet a helyi és regionális kulturális intézmények hiányában nagyon alacsony szintű volt, ezért első lépésként a kulturális szektor földrajzi értelemben vett decentralizációját valósították meg.” (Tóth 2012:53; Compendium 2024)

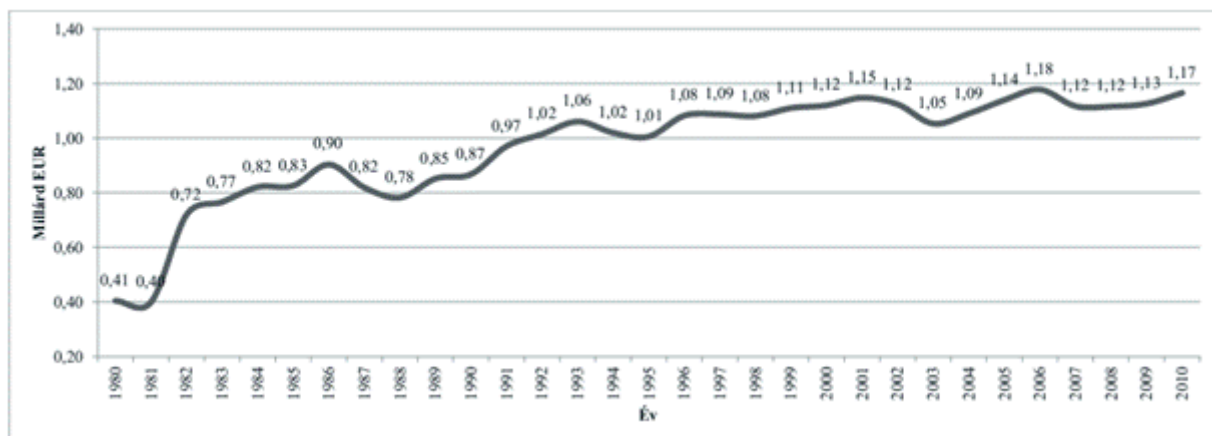
A Kulturális Minisztérium az Oktatási Minisztérium (Művészeti Minisztérium) és az Ipari Minisztérium (Nemzeti Filmközpont) meglévő igazgatóságaiból jött létre. Az új közigazgatás elsődleges céljai közé tartozott a kortárs alkotás támogatása minden művészeti ágban, valamint a kulturális tevékenységekben való szélesebb körű részvétel elősegítése, különösen a színház, a zene és a kulturális örökség területén. André Malraux minden francia megyében (Franciaországot földrajzilag 96 megyére, úgynevezett départementre osztották) egy művészeti központot (Maison de la

Culture) akart létrehozni a kortárs művészeti alkotás ösztönzése és a kultúra széleskörű terjesztése érdekében. Végül 9 Maisons de la Culture-t hoztak létre. Az államigazgatás dekoncentrációjának elősegítése érdekében 1969-ben három regionális kulturális igazgatóságot hoztak létre (directions régionales des affaires culturelles) (Compendium 2024).

A fejletlen intézményi rendszerrel rendelkező országokban ugyanakkor elmondható, hogy nagyobb valószínűséggel jelenik meg az állam erőteljesebb kulturális finanszírozási beavatkozása, ez tapasztalható a francia kultúrpolitika esetében is (Tóth 2007).

A Párizs központúság csökkentését célzó gondolkodás egyik alapja az állam erőteljes részvétele a kultúra finanszírozásában és irányvonalainak meghatározásában. A francia kultúrpolitikában 1982-től egyértelműen az infokommunikációs forradalom mellett voksolva, a kulturális szférában bekövetkező változásokat a francia modell a közvetlen állami szerepvállalás növelésével kívánta elérni. Életbe léptették azt a törvényt, mely kimondja, hogy az összköltségvetés 1%-a felett a Kulturális és Kommunikációs Minisztérium rendelkezik. Ezzel a döntéssel a kultúra folyamatos állami finanszírozását kívánták elérni. (Tóth 2012; Compendium 2024)

1. ábra: A Kulturális és Kommunikációs Minisztérium költségvetésének alakulása Franciaországban (1980-2010 között, 1980-as bázis áron számítva)
(Forrás: Ministère de la Culture et de la Communication 2011)

Az 1. ábra jól szemlélteti, ahogyan az 1980-as évektől kezdődően folyamatosan az államháztartás növekedésével, növekszik a kultúra fenntartására fordított költségvetési arány.

Mindebből következően plasztikusan látszik, hogy Franciaország a koordinált kultúrafinanszírozási modellt alkalmazza, amely előnyben részesíti az állami aktív szerepvállalást. (Tóth 2012)

A francia kultúrpolitika állmai szerepvállalását ideológiai szempontból közelítve a kulturális pesszimizmus alapgondolatait láthatjuk beépülni. Ezen ideológiai áramlat képviselőivel többnyire a Frankfurti iskolában találkozhatunk, mely szerint a piacgazdaság negatív hatást gyakorol a kultúrára. Elutasítják a modern irányzatokat, és nem hisznek a kulturális szféra piaci alapokon történő működésében. A nézet képviselői, mint például Habermas a kultúra minőségének romlását látják a piaci alapon működő kulturális szférában. Habermas ugyanakkor a modern irányzatokat elfogadja, és a kreativitást fontos tényezőnek tekinti, de mégsem elég jelentősnek az állami beavatkozással szemben. Többek között Bourdieu is ellenzi a piacgazdaságon alapuló

kultúrafinanszírozást. Tézisei szerint a művészetközpontú oktatás és az iskolázottság tudja pozitívan befolyásolni a kulturális javak iránti keresletet, így intézményesül a kulturális tőke jelenléte az állam oldalán. (Tóth 2012, Bourdieu 1984)

A kulturális pesszimizmus ideológiáját tovább építve a multikulturalizmus képviselői közül sokan úgy gondolják, hogy a kulturális javak globális mértékű cseréje a kultúra homogenizálódásához vezet, így ez az egyik fő oka annak, hogy számos ország, köztük Franciaország is protekcionista politikát folytat saját kultúrája védelme érdekében (Cowen2000).

A multikulturalizmus kulturális pesszimizmusra épülő ágának képviselői az állami beavatkozás szerepét hangsúlyozzák a kultúra ágazataiban, mivel a piaci alapú szerveződés nem képes a jövedelmek igazságos vagy akárcsak társadalmilag elfogadható elosztását és a társadalom valamennyi tagja számára egyenlő gazdasági esélyeket megteremteni. Ezt teheti az állam, ahogyan láthatjuk a francia kultúrpolitika esetében is közvetlenül, saját költségvetésből történő finanszírozással, vagy közvetve, jogi eszközökkel és gazdasági ösztönzőkkel, bevonva a magánszféra forrásait. (Tóth 2012, Cowen 2000)

A kulturális pesszimizmus eszmerendszeréből bontakozik ki az a művészetközpontú szemlélet Franciaországban a kultúrpolitikai döntésekben, amely a művészeti tevékenységek számának növelését tartja elsődlegesnek, kiemelve, hogy ez a folyamat minőséggel párosul, és a tevékenység során keletkező művészeti alkotások kiállják az idő próbáját. (Tóth 2012)

„A művészetközpontúság mellett érvelők úgy vélik, a decentralizáció nem segíti a magas színvonalú művészi alkotásokat, ezért szükség van arra, hogy az állam közvetlenül is felügyelje a kulturális szféra működését. Ezt a nézetet képviselik a koordinált (a liberális ellentétéként is felfogható) kultúrafinanszírozási modellt alkalmazó államok. Ezekben a kulturális szféra közvetlen állami finanszírozása magas, a döntéseket nem helyi szinten, hanem központilag hozzák. A hangsúly a minőségi kultúra nem piaci alapokon történő megteremtésén van. Jogi szabályozásokkal és közvetlen beavatkozással próbálnak hatékonyságot és minőséget elérni. Kormányzati szinten meghatározott értékrendet képviselő delegáltak vesznek részt a kulturális intézmények vezetésben.” (Tóth 2012:54)

Franciaország kulturális intézményrendszerének megismerésekor látható, hogy a mélyen beágyazott informális intézményekhez illeszkedni próbálnak a formális intézményi szabályozások, a rendszer mindkét irányból homogén. (Tóth 2012)

A fiskális decentralizáció bizonyos fokú politikai centralizációval párosul. A rendszer sajátossága, hogy földrajzi értelemben vett decentralizációt valósít meg. A Párizs-központúság csökkentésével, a regionális és városi kulturális intézmények támogatásával kívánják mindenki számára elérhetővé tenni a kultúrát. (Tóth 2012)

A XXI. század elején a kultúrpolitika négy fő irányvonalat követ Franciaországban: a kulturális sokszínűség; egyenlő hozzáférés a kulturális és művészeti oktatáson keresztül; állami reform és a kultúrpolitika decentralizációja; és szellemi és művészeti tulajdon, szerzői jogok a digitális globalizáció összefüggésében (Compedium 2024).

Franciaországban három fő irányvonal strukturálja a kultúrpolitikát örökség, alkotás, a tudás átadása és a kulturális demokratizálás, különösen a kulturális és művészeti oktatáson keresztül (Compedium 2024).

Gazdasági ráfordítások a kultúra területén

A kultúrrégiók állami szintű összehasonlításának lehetősége a kulturális ráfordítások gazdasági változóinak megállapításával és összehasonlításával válik érvényessé. Ebből kiindulva olyan alap változók értékeit vizsgáltuk Franciaország esetében is, mint a közvetlen állami támogatás mértéke a kultúrára a GDP %-ában; a háztartások kulturális kiadásai; a kulturális szektor hozzájárulása a GDP-hez; az IPR Index (szellemi tulajdon védelmének indexe); a kultúraindex és az érvényben lévő kultúrafinanszírozási szemlélet időtartama

1. táblázat: Franciaország kulturális szektorának fő statisztikai mutatói

(Forrás: aOECD (2009); bKEA (2007); cwww.internationalpropertyrightsindex.org; dWilliamson – Kerekes (2010); eCompendium (2007))

Közvetlen állami támogatás kultúrára (a GDP %-ában)a	Háztartások kulturális kiadásai (%)a	A kulturális szektor hozzájárulása a GDP-hez (%)b	IPR Indexc	Kultúra-indexd	Az érvényben lévő kultúrafinanszírozási szemlélet időtartama (év)e
1,50	5,20	3,40	8,10	5,32	53

Az 1. táblázat 2010-el bezárólag tartalmazza a felsorolt index értékeket. 2021-ben a HDI (emberi fejlettségi index) 0.903 volt. Már az állami finanszírozás elméleti alapjainál hivatkoztunk Bourdieu kulturális tőke modelljére, melyhez kapcsolódóan meghatározó eleme a kulturális fogyasztásnak az iskolai végzettség és kvalifikáció a lakosságon belül. Franciaországban 2023-ban a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya az eurostat adatai alapján 37,6% volt.

Seamen kutatásai során azt vizsgálta, hogy a kulturális keresletet milyen mértékben befolyásolja a fogyasztók jövedelme és iskolai végzettségének szintje. Az eredmények arra a fontos tényre mutattak rá, hogy a magasan kvalifikáltak kultúra iránti igénye sokkal magasabb, mint az alacsony iskolai végzettségűeké, ugyanakkor az azonos iskolázottságúak esetén megfigyelhető a jövedelem egyre növekvő kulturális keresletbefolyásoló hatása is (Seamen 2005).

Seamen kutatási tapasztalatai alapján tehát fontos indikátornak tekinthetjük a lakosság iskolai végzettségi arányait, különös tekintettel a felsőfokú végzettségűek jelenlétére a társadalmon belül és elemzésünk esetében Franciaországban.

A 2. táblázat segítségével longitudinális képet kaphatunk az állam kulturális ráfordításaira. Mint ahogyan már korábban is írtunk róla az állami kiadások szintjén jelentkező centralizált kultúrafinanszírozási stratégia folyamatos forrást biztosít a kulturális intézményrendszer fenntartása számára.

2. táblázat: A reál GDP növekedés és a közvetlen GDP-arányos kultúrára fordított állami támogatás összehasonlítása Franciaországban (1995–2007)
(forrás: OECD 2009)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Reál GDP növekedése (%)	2,1	1,1	2,2	3,5	3,3	3,9	1,9	1,0	1,1	2,5	1,9	2,5	2,3
Közvetlen állami támogatás kultúrára (a GDP %-ában)	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,1	1,2	1,3	1,4	1,4	1,5	1,5	1,5

„A koordinált kultúrafinanszírozási szemléletet alkalmazó országban a kulturális szféra finanszírozása elsősorban közvetlen állami támogatásokon keresztül valósul meg, és fő cél a kulturális javak állami segítséggel, annak irányelvei alapján történő létrehozása. Ha összevetjük az ország GDP-növekedésének alakulását és az állam által közvetlenül a kultúrára fordított GDP-arányos támogatás mértékét, akkor azt tapasztaljuk, hogy e mérték azokban az években, amikor a gazdaság növekedése lassul, enyhén emelkedik, ezzel elkerülve a GDP-csökkenésből adódó támogatási visszaesést. Jól látható, hogy a kormány a kultúrára fordított GDP-részesedés szinten tartására törekszik, amely az emelkedő tendenciát mutató GDP hatására javuló kondíciókat jelent a kulturális szféra és annak szereplői számára”. (Tóth 2012; OECD 2009)

A kultúra terjesztésének egy fontos globális eleme az online hozzáférés biztosítása. Franciaországban az eurostat 2023-as adatai szerint a háztartások internettel való ellátottsága 94,87%-volt. Ez azt jelenti, hogy gyakorlatilag akadálymentes az információk áramlása akár a kultúra területeihez kapcsolódóan is az országban.

3. táblázat: Az államháztartás szabadidőre, kultúrára és vallásra fordított kiadásai személyenként Franciaországban (USA dollárban)
(forrás: OECD2024)

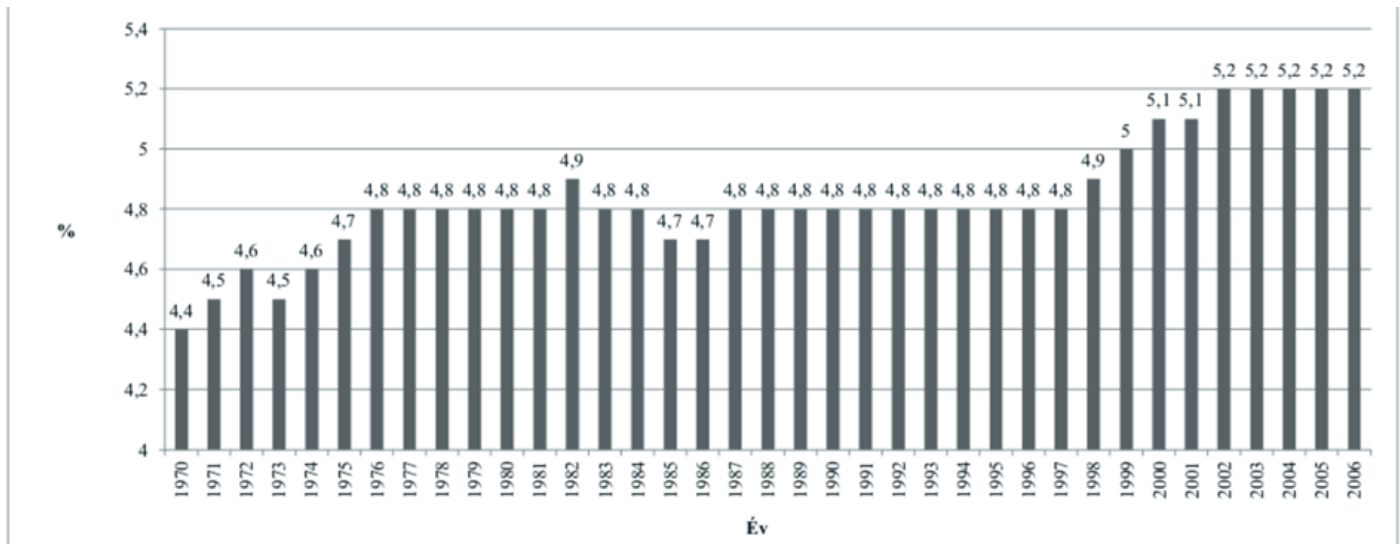
2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
623.5	631.4	644.7	624.9	586.0	579.1	591.5	595.2	615.5	576.9

A 3. táblázat az államháztartás egy főre eső ráfordításait mutatja 2011 és 2020 között. Látható, hogy 2015 és 2018 között, valamint 2020-ban tapasztalható kisebb visszaesés a kulturális ráfordításokban.

Az állampolgárok egyenlő hozzáférése a kultúrához alkotmányos: az állam feladata, hogy biztosítsa, hogy minden ember potenciálisan részt vehessen a kulturális életben. Franciaország elismeri, hogy a kultúra az általános fejlődés szerves részét képezi, beleértve a társadalmi és gazdasági fejlődést is, és a kultúrát kulcsfontosságú tényezőnek tekintik az életminőség és a kiteljesedés biztosításában minden egyes ember számára (Compendium 2024).

A kultúra finanszírozása természetesen nem csupán az államháztartást terheli egyik Unió ország esetében sem. A 2. ábra a háztartások kulturális kiadásának változásait szemlélteti 1970 és 2006 közötti időszakban.

2. ábra Háztartások kulturális kiadásai Franciaországban
(forrás: OECD 2009)

A második ábra elemszámai plasztikusan mutatják, hogy a háztartások kulturális kiadásai fokozatosan és folyamatosan nőnek Franciaországban.

Kulturális részvétel és aktivitás

Az Eurostat adatai alapján Franciaországban 2022-ben a kulturális szervezeteknél összesen 1.142.100 főt foglalkoztattak, a kulturális szektor foglalkoztatási aránya a tárgyévben 4%-os volt. A kulturális helyszínek, intézmények, rendezvények résztvevői és látogatói aránya 2022-ben 54,4%-os volt.

Az INSEE (Nemzeti Statisztikai és Gazdasági Tanulmányok Intézete) 2009-es tanulmánya alapján a felsővezetők 61%-a járt legalább egyszer egy évben színházban, míg a munkavállalók csupán 20%-a volt színházlátogató. A vezetők 81%-a olvasott legalább egy könyvet, szemben a munkavállalók 28%-ával. Egy 2012-es tanulmány szerint, a kulturális örökségek sokkal nagyobb látogatói számot vonzanak, a felsővezetők 67%-a látogat múzeumokat vagy kiállításokat, szemben a munkavállalók 20%-ával (La visite des musées, des expositions et des monuments, CRÉDOC: Centre de recherche pour l'étude et l'observation des conditions de vie). Az elemzésből az is kiderül, hogy a jövedelmi különbségek meghatározzák a kulturális fogyasztást és a részvételt. 2016 januárjában a Fondation Jean-Jaurès jelentése szintén problémaként emeli ki a kultúrához való egyenlőtlen hozzáférést a társadalmi-szakmai kategóriák szerint (lásd J.M. Tobelem, La culture pour tous. Des solutions pour la démocratisation? <http://www.option-culture.com/wp-content/uploads/2016/03/La-culture-pour-tous-JM-TOBELEM-2016.pdf>).

A DEPS 2014-es, a franciaországi és európai online kulturális gyakorlatokról szóló tanulmánya szerint Franciaországban öt háztartásból több mint négynek van internet-hozzáférése (83%), amely érték valamivel az európai átlag felett van (81%). Franciaország a 8. helyen áll Európában az internet penetráció tekintetében, az északi országok (Luxemburg, Hollandia, Svédország, Finnország, Dánia, Egyesült Királyság, Németország) után. Az online digitális kultúrafogyasztás az európai felhasználók mintegy felénél van jelen (49%), és Franciaország valamivel ezen átlag alatt teljesít (47%). A leggyakoribb felhasználási formák a következők: online sajtó és hírolvasás, filmek, zenék és videojátékok megtekintése, letöltés valamint az online rádióhallgatás. A kulturális tartalmak felhő alapú tárolása és internet alapú megosztása továbbra is az internetezők csupán egyharmadát érinti. (Compendium 2024)

Kulturális igazgatás

A francia Kulturális és Kommunikációs Minisztérium két területen avatkozik be a kulturális tevékenységek és formák igazgatásába. Egyrészt szabályozási tevékenységet folytat a Parlament által elfogadott törvények keretrendszeréhez igazodóan, másrészt a jogszabályi kötelezettségek mellett közvetlen kultúraformáló tevékenységet folytat a nemzeti költségvetés keretében, a kultúra fenntartásához és fejlesztéséhez juttatott közpénzekből. A Kulturális és Kommunikációs Minisztérium felelős a kultúrával kapcsolatos törvények és rendelkezések végrehajtásáért és felügyeletéért. A jogi szabályozás például az örökségvédelemre, a levéltárak és gyűjtemények feladataira, tudományos és technikai normákra, az irodalmi és művészeti, valamint szellemi tulajdonra, a művészek jóllétére, a kulturális ágazatok (mozi, élőszórakoztatás, könyvdíj) adó- és díjazási intézményeire, valamint a kötelező előállítási és terjesztési kvótákra (műsorszolgáltatási kvóták) vonatkozik. A Kulturális és Kommunikációs Minisztérium egyik legközvetlenebb tevékenysége a kulturális közintézmények (múzeumok, nemzeti színházak, felsőoktatási intézmények, stb.) közvetlen irányítása, a kulturális, művészeti és történelmi közörökség fenntartása, megóvása és fejlesztése, művészeti tevékenységi megbízások, építkezések, valamint az intézmények és kulturális szereplők, illetve a regionális és helyi hatóságok számára kulturális kezdeményezéseikhez nyújtott támogatások odaítélése és céljuttatások megszervezése (Compendium 2024).

Intézményrendszer

2016-ban 27 db nemzeti hatáskörű kulturális intézmény volt Franciaországban azonosítható, köztük 16 nemzeti múzeum. Ezek a Kulturális és Kommunikációs Minisztérium központi igazgatásához közvetlenül kapcsolódó intézmények, melyek az irányítás és a technológiai tanulmányok, a képzés, valamint a nemzeti értékek előállításában vagy kulturális szolgáltatási tevékenységek területén látnak el feladatokat. Például: nemzeti levéltárak, kutatási és restaurálási központok, múzeumok, médiatárak, nemzeti építészeti és örökségi könyvtárak. (French Ministry of Culture website 2024)

A 27 nemzeti hatáskörű intézmény mellett 2016-ban 76 Állami közintézmény is jelen volt. Ezek az intézmények az állam felügyelete alatt álló, saját jogállással, valamint igazgatási és pénzügyi autonómiával rendelkező kulturális szervezetek, ilyenek pl.: nemzeti múzeumok, nemzeti művészeti központok, nemzeti akadémiák, nemzeti művészeti iskolák stb. (Például: Centre national

d'art et de culture Georges Pompidou, Académie de France à Rome, Centre des monuments nationaux, Centre national de la cinématographie et de l'image animée) nemzeti zeneakadémiák, nemzeti művészeti és építészeti iskolák. (French Ministry of Culture website 2024)

Az állami intézményrendszer és intézményi szintek mellett jelen vannak a településközi együttműködés közintézményei (EPCI). Ezek a különböző települések csoportosulásai és együttműködései, amelyek célja közös projektek kidolgozása különböző területeken. Az EPCI-kre a területi hatóságokkal közös, homogén szabályok vonatkoznak, így megvalósulhat a tevékenységek és projektek felügyelete és elszámoltathatósága. (French Ministry of Culture website 2024)

A 2010. december 16-i törvény a települési önkormányzatok együttműködésére új jogintézményeket hozott létre, amelyek az EPCI és a nagyváros kategóriákat jelölik. (Balázs 2016)

„A nagyváros és az EPCI saját költségvetéssel és bevételekkel rendelkezik, valamint: „több egymással határos települési önkormányzatot foglal magában, melyek egy érdekközösségi térhez csatlakoznak annak céljából, hogy területükre együttesen dolgozzanak ki és valósítsanak meg rendezési és fejlesztési programot a gazdaság, a környezetvédelem, az oktatás, a kultúra és a szociális fejlesztés területén a versenyképességük és a szociális kohéziójuk javítására. 21 Ilyet hozhatnak létre – a fővárosi agglomeráció; az Île-de-France kivételével – önkéntesen azok a települések, melyek lakossága az alapításkor eléri az 500 000 főt, valamint az 1966. évi törvény alapján létrejött városközösségek. A nagyváros az EPCI teljes jogkörét gyakorolja az egészben vagy részben a térségébe sorolt települések esetében” (Balázs 2016:22)

Franciaországban megszámlálhatatlan egyesület és egyéb nem kormányzati szervezet működik a művészet és a kultúra területén. A kulturális és kommunikációs szövetségek és egyesületek koordinációja (Cofac: <http://www.cofac.asso.fr>) például több mint 40 000 kulturális egyesületet tömörít. A kulturális struktúrák szövetségi szövetsége (Ufisc: <http://www.ufisc.org>) az előadóművészeti ágazat szövetségeit és egyesületeit tömöríti. (French Ministry of Culture website 2024)

3. ábra: A kulturális közpolitika meghatározó szereplői
(forrás: <http://www.culturecommunication.gouv.fr>)

	Állami központi szolgáltatások	Területi hatóságok
Nemzeti	Kulturális és Kommunikációs Minisztérium valamint Más Minisztériumok	
	központi igazgatási hatóságok és szolgálatok	
	nemzeti szintű kulturális intézmények	

	állami közintézmények	
Lokális	decentralizált testületek	decentralizált közigazgatás
	a prefektúrák kulturális tevékenységi köre	Régiók (27 db)
	a kulturális ügyek regionális igazgatóságai és az építészeti és örökségvédelmi területi szolgálatok (26 db)	Részlegek (101 db)
		A településközi együttműködés közintézményei (21 db)
		települési önkormányzatok (36681 db)
		tengerentúli hatóságok (1 db és Nouvelle Calédonie)

2016-ban Franciaországban kihirdették az alkotás, az építészet és az örökség szabadságáról szóló törvényt (loi n° 2016-925 du 7 juillet 2016). Ez egy olyan nagy horderejű jogszabály, amely a kultúrpolitika valamennyi területét érinti. A 119 törvénycikk fő célkitűzései az alkotás szabadságának és a kulturális sokszínűségnek a megerősítése és garantálása, a művészek társadalomban betöltött szerepének támogatása, az állampolgárok számára jobb és szélesebb körű kulturális hozzáférés elősegítése, valamint az örökségvédelem megerősítése és korszerűsítése. (Compendium 2024)

Művészeti és kulturális oktatás

Az iskolai művészeti és kulturális oktatás három célt szolgál Franciaországban. Elsőként lehetővé teszi, hogy minden tanuló gazdag és koherens személyes kultúrát alakítson ki magában az iskolai tantervnek köszönhetően, másrésről fejleszti és erősíti a diákok művészeti gyakorlatát, harmadrészt pedig lehetővé teszi a tanulók számára, hogy művészekkel megismerkedjenek és műalkotásokat lássanak, valamint kulturális intézményekbe járjanak. (Compendium 2024)

A művészeti és kulturális oktatás a Kulturális Minisztérium és az Oktatási Minisztérium közötti együttműködés hatáskörébe tartozik. Az 1970-es évek óta számos programot és tervet hajtottak végre az iskolai és iskolán kívüli művészeti és kulturális oktatás megerősítése, a művészeti és kulturális szakképzés, valamint a kulturális intézmények oktatási küldetésének fejlesztése

érdekében. 2000-ben a kulturális és az oktatási miniszterek ötéves tervet indítottak az iskolai művészet és kultúra megismerésének fejlesztésére, amelyet a kulturális és az oktatási miniszterek nevéből Lang-Tasca-tervnek kereszteltek. Ezt a kultúr- és oktatáspolitikai vonalat 2005-ben tovább fejlesztették a Művészeti és Kulturális Oktatási Főtanács (Haut Conseil de l'éducation artistique et culturelle) felállításával. 2007-ben pedig a francia hatóságok létrehozták a pôles de ressources pour l'éducation artistique et culturelle (PRÉAC), azaz a művészeti és kulturális oktatás forrásainak pólusait. Ezek a testületek alapvetően két dimenzió mentén csoportosítják tevékenységüket. Az első a területi dimenzió, amelynek keretében az egyes szervek koordinálják a művészeti és kulturális oktatásban érdekelt felek tevékenységét regionális szinten regionális oktatási dokumentációs központok, oktatási intézmények, kulturális intézmények stb.) létrehozásával és bevonásával. A második a tematikus dimenzió, ugyanis minden egyes csatlakozott szerv egy adott művészeti és kulturális ágazatra szakosodott, mint pl színház, zene, fotó, örökség, régészet stb. (Compendium 2024).

Az oktatás és a művészeti ágazatok összehangolásának érdekében 2008-ban a művészettörténet, mint tantárgy bekerült a kötelező tantervbe az általános iskolától a középiskoláig. (Compendium 2024)

2012-ben Aurélie Filippetti kulturális miniszter nemzeti konzultációt indított a művészeti és kulturális oktatásról, amelynek eredménye a Bouët-Desplechin Pour un accès de tous les jeunes à l'art et à la culture elnevezésű jelentés lett. A jelentés 26 javaslatot fogalmazott meg, és ebből adódóan több reform jellegű célja is volt az oktatás és a művészetek területén. (<http://www.culturecommunication.gouv.fr/content/download/60251/463625/version/2/file/Consultation+na> 2024)

2014-ben elkezdődött a nemzeti iskolai időbeosztás reformja, amelynek eredményeképpen több tanórán kívüli tevékenységet, köztük kulturális tevékenységeket vezettek be. (Compendium 2024)

Franciaországban az iskolai művészeti oktatás felügyelete az oktatási miniszter hatáskörébe tartozik, aki figyelemmel kíséri a művészetoktatást és a művészeti programokat. Az iskolán kívüli tevékenységeket elsősorban a területi hatóságok felügyelik, amelyek együttműködnek a művészeti akadémiák és iskolák (zene, tánc, színház) támogatásában, az állami szolgálatok segítségével amelyek a szakértői és oktatási ellenőrzést végzik, és amelyen keresztül megvalósul a szakemberek és művészek beavatkozása egy-egy programba. (Compendium 2024)

A régiók és megyék szintjén a művészeti és kulturális oktatás helyi hivatalos szereplői építik be az oktatásba a forrásokat és szervezik meg és felügyelik az együttműködést a kulturális minisztérium (regionális igazgatóságok) és az oktatási minisztérium (helyi oktatási hatóságok) szolgálatai, valamint a területi hatóságok, települések, megyék, régiók között. (Compendium 2024)

Franciaországban a kultúra és művészetek oktatásának nemzeti alaptantervbe történő bevonásának következtében megvalósul a közös és kötelező tanítás elve, melyhez kapcsolódóan a művészeti és kulturális oktatás a következő rendszeren alapul: a képzőművészeti és zenei oktatás az általános iskolában (école élémentaire) 6-11 év között történik, ezt követi a képzőművészeti és zenei oktatás a középiskolában (collège) 11-15 éves kor között, valamint a líceumokban (lycée) 15-18 év közötti időszakban. A különböző művészeti és kulturális területek ismertető kurzusai, szabadon választható kurzusai, szakirányú kurzusai és a kötelező művészettörténet oktatás az általános iskolától a középiskolai időszak végéig biztosítva van a tanulók számára (Compendium 2024; (<http://www.culturecommunication.gouv.fr/content/download/>

A francia felsőoktatást a művészeti tanulmányok oldaláról vizsgálva látható, hogy 2009-ben több mint 600 intézményben folytatnak felsőoktatási képzést vizuális művészetek, színház, tánc, zene, filmművészet, örökségvédelem, régészet vagy építészet területén, ami 80 intézménnyel több, mint 1999-ben (+ 15,1%). Ezekre a képzésekre 112 000 hallgatót írtak be: 35,7%-uk a Felsőoktatási és Kutatási Minisztérium, 23,2%-uk a Kulturális Minisztérium és 18,4%-uk az Oktatási Minisztérium felügyelete alatt álló intézménybe volt beiratkozva. A magánintézményekben beiratkozott hallgatók aránya magasabb volt a művészeti és kulturális oktatásban (28,6%), mint a felsőoktatás egészében (17,3%). (Compendium 2024)

2010-2011-ben a francia kulturális minisztérium által támogatott művészeti és kulturális felsőfokú képzés 125 intézményben működött a képzőművészet, előadóművészet, építészet és táj, örökségvédelem, filmművészet és műsorszolgáltatás területén. Ezek az intézmények 34 000 diákot képeztek, akiknek közel fele az építészeti és tájépítészeti iskolákba iratkozott be, és közel egyharmaduk a képzőművészeti képzésekre járt. A beiratkozott hallgatók 59%-a nő volt. A tantervek és diplomák többsége kompatibilis az Európai Felsőoktatási Térség háromciklusú képesítési keretrendszerével, Franciaországban (Licence-Master-Doctorat). 2014-ben a szakmai elhelyezkedési arány kiváló volt, a képzéseken végzettek 86%-a három évvel a diploma megszerzése után elhelyezkedett, ami valamivel magasabb arányt jelent, mint a felsőoktatásban végzettek összessége ugyanebben az időszakban. (Compendium 2024)

A 2004. augusztus 1-jei decentralizációs törvény jogerőre emelkedése óta eltelt időszakban a francia állam harmonizálta a különböző intézmények besorolását a közönségük és tevékenységük szerint. 2013 óta a következő intézmények léteznek: 298 önkormányzati vagy településközi akadémia (conservatoires à rayonnement communal / intercommunal, CRC vagy CRI); 110 megyei akadémia (conservatoires à rayonnement départemental, CRD); valamint 43 regionális akadémia (conservatoires à rayonnement régional CRR). (Compendium 2024)

Amennyiben a francia kötelező művészeti oktatás ágazati kínálatát vizsgáljuk, az tapasztalható, hogy tanulók a zenét választják a legnépszerűbb tantárgyként (86%), de a tánc és a színművészet is jelentős fejlődésen megy keresztül (+7%, illetve +20% az előző, 2006-2007-es felmérés óta). A létszámoknál maradva, nem csupán az ágazatok szerepe jelentős, de a pedagógusok jelenléte is a művészeti oktatásban. Több mint 9 000 tanár tanít minden ágazatból ezekben az osztályozott intézményekben. A területi hatóságok pedig 79%-ban járulnak hozzá a finanszírozásukhoz, így látható, hogy a művészeti oktatás alapvetően állami keretből valósul meg az általános és középiskolák szintjén. (Compendium 2024)

Finanszírozás és támogatás

Franciaország tagja az 1886. szeptember 9-i, az irodalmi és művészeti művek oltalmáról szóló Berni Egyezménynek, amelyet jelenleg a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) elnevezésként ismerünk. (Compendium 2024)

A kulturális örökség védelem és az örökség helyszínek látogatása és fenntartása a kulturális részvétel első számú ágazata Franciaországban, ezt követi a műsorszolgáltatás és média. Az örökség iránti érdeklődést "nagy francia szenvedélynek" minősítették, amit a francia kulturális

minisztérium által 1984-ben létrehozott, majd 1991-ben Európai Örökség Napok néven futó Örökség Napok közönségikere is bizonyít. Az 1980-as évek óta több ezer örökségvédelmi egyesület foglalkozik a kulturális örökség helyi szintű védelmével, megőrzésével és népszerűsítésével. Ezek az egyesületek a területi hatóságokkal partnerségben végzik a feladatukat. Az örökségi helyszínek, különösen a nagy párizsi múzeumok látogatottsága hangsúlyozza az örökség fontosságát a kulturális turizmus területén. Ezt a 2014-es örökségi helyszín látogatottsági adatok is bizonyították, ebben az évben több mint 9 millió látogató, amelyből 70% külföldi látogató volt a Louvre-ban (beleértve a Louvre-Lens ágat is), amely megszilárdította világelső helyét; 7,7 millió belépő Versailles-ban (80%-ban külföldiek); mintegy 3,5 millió Beaubourg-ban, ebből kb. 40% külföldi látogató; és 3,5 millió látogató a Musée d'Orsay-ban. (Compendium 2024)

A francia Pénzügyi Főfelügyelet és a Kulturális Főfelügyelet közös jelentése szerint a kulturális tevékenységek 57,8 milliárd euró hozzáadott értéket képviselnek Franciaországban, ami a nemzeti GDP 3,2%-át és az aktív foglalkoztatás 2,5%-át jelenti. A DEPS tanulmányával ellentétben ez a jelentés figyelembe veszi a kulturális tevékenységekből származó közvetett vagy indukált gazdasági előnyöket is. (<http://www.culturecommunication.gouv.fr/Ressources/Rapports/L-apport-de-la-culture-a-l-economie-en-France> 2024)

A France Créative csoport megbízásából készült tanulmány azt az eredményt prezentálta, hogy a kilenc kulturális és kreatív iparág (zene, mozi, televízió, rádió, előadóművészet, sajtó, kiadói tevékenység, videojátékok és képzőművészet) közel 75 milliárd eurós közvetlen és közvetett hozzájárulást jelent a nemzetgazdaságban Franciaország számára (a GDP 2,8%-a) és több mint 1,2 millió munkahelyet (a foglalkoztatás 5%-a). Ezek a felsorolt iparágak megelőzik a luxuscikket és megközelítik a távközlési ipart. (<http://authorsocieties.eu/mediaroom/134/33/What-cultural-and-creative-industries-bring-to-France-study-on-the-economic-impact-of-the-sector> 2024)

Franciaország kulturális és kreatív ipara a művészeti, szellemi tulajdon és technológiai innovációk biztos forrása, és közvetlen jelenlétükkel más üzleti ágazatokat (például az idegenforgalmat) is támogatják, amelyek jelenleg 32,5 milliárd eurót termelnek a francia gazdaság számára. (Priority Export "Family": Cultural and Creative Industries 2024)

A francia állam kulturális szabályozása nem csupán az intézményrendszer támogatása és fenntartása valamint az oktatás területén valósul meg, hanem az adózás vonatkozásában is vannak olyan ágazatok, amelyeken keresztül az állami felügyelet megvalósul. A kultúrára vonatkozó adótörvények öt fő ágazatra vonatkoznak: a művészeti és irodalmi alkotások; a kulturális örökség megőrzése; a kultúra előmozdítása; filmművészet, műsorszolgáltatás és zeneipar; valamint a sajtó és könyvkiadás. (Compendium 2024, France Ministry of Culture website 2024))

„A szponzorációról, egyesületekről és alapítványokról szóló, 2003. augusztus 1-jei 2003-709. sz. rendelet, amelynek célja az adórendszer javítása ezeken a területeken. A főbb adótörvények az adómentességekre, a vagyonadóra vagy a meghatározott HÉA-kulcsok (francia adózási kulcsok) alkalmazására vonatkoznak. Franciaországban több HÉA-kulcs létezik (néhány kifejezetten Korszikára és a tengerentúli területekre vonatkozik): normál kulcs 19,6%, 7%-os közvetítői adómérték; kedvezményes kulcs 5,5%; és különleges adómérték 2,1%. A normál kulcs az áruk és szolgáltatások többségére vonatkozik. A közvetett kulcs a mozikra, ünnepekre és vásárokra, valamint az állatkertek, múzeumok, műemlékek, kiállítások és kulturális helyszínek bejárataira vonatkozik. 2013-ban a héa-kulcsot (2012-ben 5,5%-ról 7%-ra változtatták) visszaállították 5,5%-ra

az alábbiakra: könyvek (papíralapú és digitális) és könyv kölcsönzés; és jegyértékesítés az előadóművészetekre: színház, kabaré, cirkusz, koncertek és előadások (kivéve az olyan létesítményeket, ahol ételt és italt szolgáltatnak fel). A 2,1%-os kulcs a sajtókiadásokra, a műsorszolgáltatási díjra és az újonnan létrehozott vagy újonnan színre vitt színházi művek első 140 előadásának jegyáaira vonatkozik. 2014. január 1-jétől a 2012. december 29-i 2012-1510. sz. törvény 68. cikke, a 2012. évi harmadik korrekciós pénzügyi törvény módosítja a fő HÉA-kulcsokat: A kedvezményes adómérték 5,5%-ról 5%-ra csökken; a közvetítői kulcs 7%-ról 10%-ra emelkedik; és a normál kamatláb 19,6%-ról 20%-ra emelkedik.” (Compendium 2024)

4. ábra: KultúraFINANSZÍROZÁS ÉS TÁMOGATÁS Franciaországban,
millió euróban 2016

(források: DEPS / Ministère de la Culture - *Chiffres clés Statistiques de la culture; Effort financier de l’État dans le domaine de la culture et de la communication*, Annex to the State Finance Bill for 2016.)

Állam (költségvetés és adók) 2016-ban megszavazva	
Kulturális Minisztérium (műsorszórás nélkül)	3 433
Más minisztériumok	3 743
Előlegalap a közszolgálati műsorszóráshoz	3 802
Kivetett adók	707
Fiskális adók	1 365
Összes állami	13 050
Területi önkormányzatok (2010)	
Községek (10 000-nél több lakos)	4 550,9
Községek közötti csoportosulások	988,6
Tartományok	1 413,3
Régiók	691,2
Területi hatóságok összesen	7 644

Magánjellegű kiadások	
Háztartási kiadások (2014)	22 315
Kulturális vállalati szponzoráció (2015)	500
Reklám- és hirdetési kiadások (2014)	7 455
Magánkiadások összesen	30 270
ÁLTALÁNOS ÖSSZESEN	50 964

A különböző források közötti átcsoportosítások miatt nem lehetséges a kultúra finanszírozásának összesített összege. A Francia Régiók Szövetségének felmérése szerint a régiók kulturális kiadásai 2012-ben 706 millió eurót tettek ki (<http://www.arf.asso.fr/observatoire-des-politiques-regionales/observatoire-des-politiques-regionales-autres> 2024).

5. ábra: Kulturális közkiadások, millió euróban Franciaország, 2010 és 2015
(források: DEPS / French Ministry of Culture - *Chiffres clés 2016 / 2016 Key Figures; Effort financier de l'État dans le domaine de la culture et de la communication*)

NEMZETI SZINTŰ	
Kulturális és Kommunikációs Minisztérium (2016-ban megszavazva)	
Kultúra és kulturális kutatások	2 872
Média-, könyv- és kulturális iparágak (műsorszórás nélkül)	561
Egyéb minisztériumok (2016-ban megszavazva)	
Nemzeti képzés, felsőoktatás és kutatás	2 775
Külügyek és nemzetközi fejlesztések	751,0
Honvédelem	79,7

Belügy	4,1
Gazdaság, pénzügyek, ipar és digitalizáció	12.1
Sport, ifjúság, közoktatás és egyesületek	102,5
Miniszterelnökségek	5,0
Tengerentúli	1,4
igazságszolgáltatás	4,3
Nők	nc
Ökológia, fenntartható fejlődés és energetika	8,0
HELYI ÉS REGIONÁLIS (2010-es kiadások)	
Községek (10 000-nél több lakos)	4 550,9
Közösségek közötti csoportosulások	988,6
Tartományok	1 413,3
Régiók	691,2

A jelentésekből kiderül, hogy a minisztérium és a hozzá tartozó regionális szereplők kiadásainak teljes összege éves szinten megközelíti a 3,8 milliárd eurót. A régiók közül az Île-de-France kapja a teljes intervenciós hitel 66%-át, azért, mert Párizsban összpontosul a legtöbb kulturális közintézmény és intézmény, az országos hatáskörű egyesületek és intézmények, valamint a központi minisztériumi adminisztráció stb. központja. (French Ministry of Culture 2024)

A kulturális közkiadások alakulása a 2002 és 2016 közötti időszakban a francia Kulturális Minisztérium statisztikai információi alapján azt mutatja, hogy a kulturális költségvetés alapvetően stagnál, majd 2008 és 2010 közötti időszakban volt egy jelentősebb emelkedés, amely 2014-ben majd ismét megközelítette a 2006-os időszak költségvetését. A magas költségvetési kiadások Franciaországban a kulturális intézményrendszer működésének fenntartását biztosítják. Az örökségvédelem és kultúra őrzésének prioritása nem csupán a lakossági kulturális fogyasztási mintázatokban jelenik meg, de a kormányzati kiadások szintjén is. (French Ministry of Culture - *Chiffres clés 2016 Statistiques de la culture* 2024)

7. ábra: A területi önkormányzatok kulturális kiadásai, millió euróban, 2010
 (forrás: Jean-Cédric Delvainquière, François Tugores, Nicolas Laroche, Benoît Jourdan, *Les dépenses culturelles des collectivités territoriales en 2010*, Culture-Chiffres n° 2014-3.)

	Közösségek	EPCI*	Szaksztyályok	Régiók	Öss
A kulturális örökség megőrzése és terjesztése	36	38	59	23	39
<i>Könyvtárak</i>	<i>18</i>	<i>23</i>	<i>14</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a..</i>
<i>Múzeumok</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>14</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>
<i>Archívumok/Levéltárak</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>13</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>
<i>A kulturális örökség megőrzése</i>	<i>5</i>	<i>2</i>	<i>19</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>
Művészi kifejezés és kulturális tevékenységek	61	60	38	76	58
<i>Opera és Tánc</i>	<i>18</i>	<i>29</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>
<i>Színház</i>	<i>10</i>	<i>9</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>
<i>Mozi és egyéb előadótermek</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>
<i>Vizuális művészetek és egyéb művészeti tevékenységek</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>
<i>Kulturális tevékenység</i>	<i>24</i>	<i>13</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>	<i>n.a.</i>
Egyéb	3	2	3	1	3
Összesen	100	100	100	100	100

A 7. ábra a területi önkormányzatok kulturális kiadásait mutatja kulturális ágazatok szintjén lebontva. Az ábra alapján látható, hogy Franciaország kulturális kiadásai nagyobbbrészt kormányzati

forrásokhoz kapcsolódnak, amelyet kiegészítenek helyi és közösségi finanszírozási szinteken.

Összegzés

Franciaország kulturális intézményrendszerének vizsgálata azt mutatja, hogy az ország történelmi alapokból indulva egy erősen centralizált és kormányzati szintről szerveződő kulturális intézmény és foglalkoztatotti rendszert működtet, amelyben ugyanakkor nagymértékű finansziális ráfordításokat tapasztalhatunk. A francia kormányzat felismerte a kulturális területek ösztönzésének GDP növelő hatását, valamint komoly hangsúlyt fektetnek a kötelező művészeti nevelésre, amely beépül az alaptantervbe. Így a kulturális intézmények és az oktatási intézmények közös cél érdekében szorosan működnek együtt.

A korábban centralizált, Párizs központú intézményrendszert igyekeznek az elmúlt évtizedekben decentralizálttá tenni és a helyi érdekcsoportokat is bevonni, valamint lokális közösségeket is a kultúra fogyasztásba és terjesztésébe.

Franciaországban mind az intézményrendszer, mind a lakosság számára prioritás az örökségvédelem és a kulturális örökségek látogatása. Ez az ideológiai támogatottság az állam és az oktatási, valamint kulturális intézményrendszer közötti szoros együttműködésnek is köszönhető.

A kutatási folyamatot és a tanulmány elkészítését a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program Kutatócsoportok számára alprogramja támogatta.

Felhasznált irodalom:

- Balázs István (2016): A FRANCIA HELYI ÖNKORMÁNYZATI RENDSZER ÁTALAKULÁSA NAPJAINKBAN. In <https://jog.tk.hun-ren.hu/uploads/files/2016-02-Balazs.pdf> 16-39.p.
- Tóth Ákos (2012): Franciaország és Magyarország kultúrafinanszírozásának összehasonlító elemzése. In Competitio 11.évfolyam/1. 50-67.p.
<https://ojs.lib.unideb.hu/competitio/article/view/6421/6025>
- Bourdieu, P. (1984): A social Critique of the Judgement of Taste. Harvard University Press: Cambridge
- Cowen, T. (2000): In Praise of Commercial Culture. Harvard University Press
- Nagy András (1998): A jóléti rendszer Franciaországban. Közgazdasági Szemle, XLV. évf., 1998. május:456–478.p.
- Ministère de la Culture et de la Communication (2011): Statistiques de la Culture.http://www2.culture.gouv.fr/culture/deps/2008/pubstat_chiffcles.html
- Compendium (2007): Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe. 8. kiadás, Council of Europe/ERICarts. <http://www.culturalpolicies.net/web/index.php>.

- Compendium (2024) : Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe. Country profiles: France. <https://www.culturalpolicies.net/database/search-by-country/country-profile/?id=13>
- Bouët-Desplechin Pour un accès de tous les jeunes à l'art et à la culture. <http://www.culturecommunication.gouv.fr/content/download/60251/463625/version/2/file/Consultation>
- Tóth Ákos (2008): A közösségiesedés folyamata az uniós tagállamok kulturális szférájában. In <https://ojs.lib.unideb.hu/competitio/article/view/7048/6467>
- Tóth Ákos (2007): Az intézményi rendszer szerepe a globalizáció hatására átalakuló kultúrafinanszírozásban. In <https://ojs.lib.unideb.hu/competitio/article/view/8267/7545>
- Franciaország EU honlap (2024) https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/france_hu
- Seamen Bruce, Alan (2005): Attendance and Public Participation in the Performing Arts: a Review of the Empirical Literature. <http://aysps.gsu.edu/publications/2006/index.htm>
- French Ministry of Culture website (2024). <http://www.culturecommunication.gouv.fr>
- Laurent, Roxane (2014): The Cultural Industries in France and in Europe: Points of Reference and Comparison. https://www.culture.gouv.fr/content/download/104568/file/CC-2014-7_Cultural%20Industries%20in%20France%20and%20Europe_EN.pdf?inLanguage=fre-FR
- Cultural and creative industries, key to our foreign policy. <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/cultural-diplomacy/cultural-and-creative-industries-key-to-our-foreign-policy/>
- Cultural and Creative Industries - 2020 Activity Report. <https://www.afd.fr/en/ressources/cultural-and-creative-industries-2020-activity-report>
- L'apport de la culture à l'économie en France. <https://www.culture.gouv.fr/espace-documentation/Rapports/L-apport-de-la-culture-a-l-economie-en-France>
- Priority Export "Family": Cultural and Creative Industries. <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/economic-diplomacy-foreign-trade/supporting-french-businesses-abroad/priority-sectors-for-supporting-french-exports/article/priority-export-family-cultural-and-creative-industries>